

CHANGES IN THE INTERNATIONAL ENVIRONMENT AND NEW SECURITY THREATS

Assoc. Prof. Kremena Rayanova, PhD

Department of Criminal Law and Security, Faculty of Law

University of Ruse, Bulgaria

Tel.: +359 82 888 736

E-mail: krayanova@uni-ruse.bg

***Abstract:** The main factor influencing world politics in the late twentieth - early twenty-first century is globalization. Without taking into account the nature, causes, main forms and possible consequences for the global system, the analysis of current global and security policies will be incomplete. First of all, it is necessary to analyze the definition of globalization. Despite the widespread use of the term "globalization", there is a lack of consensus among representatives of different scientific fields regarding the very phenomenon of globalization. Defining globalization as a long-term process implies a transition to a certain global state of the world - a state in which interconnected networks make traditional borders less significant..*

***Keywords:** security threats, environment*

Основният фактор, влияещ на световната политика в края на ХХ – началото ХХІ век е глобализацията. Без да се взема предвид същността, причините, основни форми и възможни последици за глобалната система, анализът на съвременните глобални политики и политики за сигурност ще бъдат непълни. На първо място е необходимо да се анализира определението глобализация. Терминът "глобализация" е използван за първи път преди 40 години в статия в списание The Economist. Идеята за модернизация в рамките на единен пазар се среща още в трудовете на Сен Симон и Маркс.

В момента, въпреки широкото използване на термина "глобализация", липсва единство в мнението между представителите на различни научни направления по отношение на самото явление на глобализацията.

В икономическата наука „определенията“ за глобализацията са разнообразни и са основани на идеите на пост-индустриализма и информационното общество, в което идеята за информационната икономика, сякаш увенчава процесът на глобализацията като изключително несигурен.

Икономическият подход към глобализацията я определя като модел на напълно международно интегрирани пазари, които отговарят на две условия:

- свободно движение на стоки, услуги, труд и капитал;
- изравняване на статуса на чуждестранни инвеститори (и чуждестранни граждани, работещи в чужбина) със статуса на техните собствени граждани. Това, в икономически смисъл е отсъствието на чужденци.

Ричард О'Брайън въвежда термина "край на географията", означаващ свят, в който националните закони не винаги се прилагат на националната територия, където финансовите институции функционират като глобално интегрирани предприятия, а не като многонационални компании, където фондовите пазари са отворени за чуждестранни инвеститори и не се ограничават до достъпа на граждани от техните страни. Както и при други аспекти на глобализацията, не е напълно ясно, какво принципно е новото. Още през Средновековието има многонационални банки (зложни къщи), чуждестранни заеми и търговия с финансови задължения. Банковият бум, който характеризира втората половина на 70-те и началото на 80-те години, има много паралели в историята.

Следователно глобализацията не е напълно ново явление. Тя има своите исторически корени. В края на деветнадесети век световната икономика е много зависима. Технологиите се развиват бързо. Границите са още по-отворени от колкото сега. От края на 70-те години

обаче интеграцията на капиталови и стокови пазари надмина всички предишни показатели, което продължава и до днес. Освен това съществуването на международен бизнес не е ново, като явление. Нови са само мащабите. В момента над 35 000 транснационални корпорации и техните над 150 000 чуждестранни филиали формират основата на международна производствена система. Тъй като тази международна производствена система, която се организира, управлява и планира от фирми, доминира производствената система, регулирана от националните правителства, настъпва фундаментална промяна в икономическата основа и легитимността на държавите. Президентът Никсън в своето послание до Конгреса по външна политика на САЩ през 70-те години на миналия век отбеляза: „Ние виждаме нови предизвикателства, които преминават географски и идеологически граници и засягат цялата световна общност“.

Много от тези проблеми са свързани с естеството на съвременните технологии. Те отразяват „свиване на земното кълбо и нарастваща взаимозависимост.“ Втората характеристика на съвременната глобализация е разпространението на нови информационни технологии. Според дефиницията на ОИСР глобализацията е свързана с развитието на глобални производствени и информационни мрежи .

Новото качество на глобализацията е не само в това, че нивото на взаимозависимост и взаимна уязвимост на държавите се увеличава. Всъщност суверенитетът на държавите отслабва в по-широк кръг политически области. Глобализацията ограничава сферата на дейност на правителствата на отделните държави по отношение на възможността за суверенно формиране на техните общества, изолирано решение на проблемите, засягащи националната територия.

Основите на днешната глобализация са поставени от САЩ веднага след Втората световна война. Стратегията за това се състои от три елемента: осигуряване на сигурност, демократизация и икономическо развитие. Създават се институции като НАТО, система за подпомагане на некомунистически режими, програми за възстановяване на Германия и Япония.

Необходимо условие за глобализация в повечето региони е липсата на военни действия или остра вътрешна борба. Въпреки, че стабилната и безопасна среда често се приема за даденост, това е предпоставка за икономически растеж. Друга предпоставка е разпространението на принципите на пазарната икономика в повечето от развиващите се страни след Студената война. В допълнение, предпоставките за глобализация включват разумна данъчна и парична политика, свободен достъп до информация, защита на частната собственост и отчетност (поне до известна степен) на държавните структури и големите корпорации пред обществеността.

Според нас има три фактора, които допринасят за процеса на глобализация. Първо, и това бе признато от теоретиците, развитието на глобалната капиталистическа система става възможно в резултат на разпокъсаността на международната политическа система на съпернически държави. Разделянето на политическата власт между редица държавни участници позволи на частни участници със специфични активи, които не са обвързани с определено място (т.е международни мобилни активи), да „избягват“ националните юрисдикции и да предизвикват противоречия между държавите. Второ, доскоро повечето производствени фактори бяха в много малка степен мобилни. През ХХ век технологичните промени намаляват разходите за комуникация и транспорт и включват много по-големи сегменти от икономиката и обществото в международните отношения. Трето, вътрешнополитическите структури на индустриализираните страни създават частни зони на дейност и след това подпомагат проектирането им на международната сцена. Именно тези частни участници са двигателите на глобализацията. Следователно, за да се разбере глобализацията, е необходимо да се разбере какво място заемат частните участници в националната икономическа сфера на водещите държави.

Основният двигател на глобализацията е информационната революция. Друга движеща сила е пазарната конкуренция, принуждавайки големите корпорации да разширят дейността си в развиващите се страни. Почти всички аспекти на съвременния живот са засегнати от

информационната революция. Едно от най-сериозните му последствия е глобализацията на икономиката. Най-забележимото му проявление е, че бизнесът трябва да има глобален достъп до пазари, финанси, партньори и т.н. В дългосрочен план връзката между националните икономики по света е по-важна. Както отбелязва Комисията за национална сигурност на САЩ „икономическите спадове, които преди са били епизодични и местни, могат, поради интеграцията на глобалните финансови пазари, да придобият системен произход и да имат по-глобален ефект“ .

Според някои изследователи, глобализацията на световната икономика е по-широко понятие от интеграцията, тъй като предполага взаимозависимост на части от световната икономика, които дори не са тясно свързани помежду си. Концепциите за икономическа глобализация и интернационализация на икономическия живот отразяват нарастващата взаимозависимост на света. Интернационализацията обаче означава, че националните икономики имат международни интереси, които изискват многостранно сътрудничество. От друга страна, глобализацията подчертава факта, че проблемите на всяка икономика, на всеки пазар, се превръщат с течение на времето в глобални и изискват за тяхното решение не само многостранни, но и универсални усилия .

Фактът, че през XXI век, изследователи, политици и дипломати изместват фокуса си от взаимозависимостта на участниците в международните отношения към тенденциите на глобализацията на световната политика и икономика, се дължи на нарастващото влияние на нови фактори в дейността на световната общност, които се проявяват съвсем отскоро. В резултат на това, според С. Стрейндж, международната политическа икономика вече не е подсекция на международните отношения. По-скоро международните отношения могат да станат подмножество на международната политическа икономика.

Използвайки икономическата дефиниция за глобализацията, трябва да се има предвид, че икономическата глобализация е зависима променлива, която е под влиянието на по-широки промени. За да го разберем, е необходимо да се разберат не само икономическите, но и политическите, социалните и етичните измерения на информационната революция и други нови фактори, действащи в световната система.

Друг начин за дефиниране на понятието глобализацията е чрез комбинация от правни и организационни категории. Ричард О'Брайън очертава следните дейности:

- вътрешни дейности;
- международни дейности, свързани с продажбата на стоки и услуги, финансовите потоци, движението на хора през границите;
- многонационални дейности, свързани с дейности в повече от една държава;
- офшорни дейности, които се извършват извън юрисдикцията на държавите;
- глобални дейности, които се различават от международната, многонационална и офшорна степен на интеграция и координация. В този случай клиентите получават наистина глобално обслужване и се организира производство, почти без да се вземат предвид националните.

Глобализацията означава компилация от международни, многонационални, офшорни и глобални дейности.

В рамките на културните изследвания, глобализацията се разбира по много различни начини - и като тенденция за създаване на единна световна култура / цивилизация; и като нарастваща взаимосвързаност на различните култури, не генерира нова култура, а се гради или върху доминирането на някой от тях или като по-сложни схеми, например общност на съзнанието, която включва проекции на глобалния свят, произведени от местните цивилизации. Има и противоположни становища. Преодоляването на тази поляризираност вероятно е очертано в изложението на проблема с възраждането на идентичността в условията на информационната революция (Мануел Кастелс).

Междувременно в социологическите дисциплини подходът към идеята за световното общество е по-скромно обособен. Те интерпретират глобализацията, като многостранен процес на свързване на структури, култури и образувания в глобален мащаб (Маргарет Ерхер) или като процес, който ерозира географските граници на социокултурните стандарти и е

придружен от нарастващата осведоменост за това (Малком Уотърс). И накрая, същият процес се определя като засилването на обществените отношения в глобален мащаб, така че събития на различни места, отдалечени един от друго, да са взаимосвързани (Антъни Гидънс). В резултат на това, глобализацията се явява като компресия на света в едно цяло, почти до една точка, със съзнанието, че това цяло се състои от малки части (Роланд Робъртсън).

Пространственият и равномерно пространствено-времеви аспект на глобализацията се отразява в географските дисциплини, особено в техните исторически отрасли. Във френската езикова литература „мондиализацията“ (еквивалентът на „глобализацията“) се разбира като трансакционен процес, генериран от всички видове обмени между различни части на земното кълбо, или като вид универсален обмен в световен мащаб .

В теорията за международните отношения все повече се говори за необходимостта да се анализират не само международните явления, но и световния социум. В теорията за международните отношения понятието „глобализация“ е тясно свързано с концепциите за взаимозависимост на участниците в международните отношения, които активно се обсъждат през 70-те и 80-те години на ХХ век. В същия смисъл са и идеите за световното или глобалното гражданско общество. Според Х. Бул глобализацията е разпространението на европейската система от държави по света и превръщането ѝ в система от държави с глобално измерение. Конференцията за развитие на ООН определя глобализацията като поява на подкрепящи организации, които имат за своя мисия управлението на разширена мрежа от действия и трансакции.

Определянето на глобализацията като дългосрочен процес предполага преход към определено глобално състояние на света - състояние, при което взаимосвързаните мрежи правят традиционните граници по-малко значими. Това ново глобално състояние е неотделимо от глобалното управление, при което световната общност трябва да поеме „голяма колективна отговорност в широк спектър от области, включително сигурността“. Този подход подчертава съществуващия „управленски дефицит“ или несъответствието между съществуващите правила, регулиращи търговските сделки и правилата в други области. И накрая, такава глобална държава предполага известно единство на човешкия дух, изразено в общ набор от основни норми.

Някои учени отделят политическата глобализация от икономическата глобализация. Според тях политическата глобализация означава политически събития (конфликти, политическа борба, избори и т.н.) в една или друга държава, които според преобладаващите досега идеи са изключително вътрешни работи и не допускат външна намеса, могат да придобият глобално значение и да засегнат интересите на други държави. Следователно, политическата глобализация ще изисква някаква приемлива форма за преодоляване на принципа на ненамеса и ще бъде придружена от въвеждането на нови механизми за мир в световната практика - мироопазващи операции или международни санкции срещу „лошите“ режими .

Според А. Панарин „глобализацията може да бъде определена като процес на отслабване на традиционните териториални, социокултурни и държавно-политически бариери (които някога са изолирали народите един от друг и в същото време ги предпазват от неразбрани външни влияния) и появата на нова, „незащитена“ система за международно взаимодействие и взаимозависимост". Според него светът е глобален в смисъл на „обективна взаимозависимост на народите; той е несравнимо по-малко глобален в смисъл на субективна политическа готовност наистина съвместно, въз основа на добросъвестно партньорство, да решава глобални или регионални проблеми. Светът е глобален в смисъл на изграждане на някои единични, междусекторни транснационални измерения и пространства; той е несравнимо по-малко глобален, ако вземем предвид факта, че предимствата на такава глобалност се ползват само от едни (най-вече от развитите страни-хегемони) а разходите се поемат от други, представляващи така нареченото догонващо или зависимо развитие. Политиката трябва да бъде призната като един от интегриращите фактори, свързващи съдбите на народите и подготвяйки единна историческа перспектива за човечеството (въпреки че, най-вероятно, изобщо не е тази, за която „великите учения“ са ни казали вече). Ако политиката

генерира власт, тогава глобалната политика е драма, свързана с разпределението и преразпределението на властта в глобален мащаб. Следователно, в глобалния свят вече не става въпрос за ограничаване на една или друга национална рамка, а за безразделна, тотална власт."

Съществуват различни подходи към това какви форми могат да се дадат на процеса на глобализация.

Първият подход е свързан с нововъзникващата световна общност под формата на разширен модел на националната държава. Привържениците му издигат идеята за световно управление. Такава институция, обаче, не би имала легитимност. Може би по-голямата част от теоретиците на международните отношения биха се съгласили с преждвременната идея за създаване на световно правителство. Следователно в близко бъдеще световната система е малко вероятно да има централна институция, осигуряваща подчиняването на отделните участници на съществуващите норми. В този смисъл, основната характеристика на международните отношения все още е анархията.

Вторият подход разглежда ООН като основен участник в управлението на процеса на глобализация. Този подход обаче не обръща необходимото внимание на ролята на частните участници. Опитите за реформиране на ООН (засега неуспешни), за да се осигури достъп на тези участници до процеса на вземане на решения, ще бъдат обсъдени в последния раздел на тази работа.

Представителите на третия подход, основните участници в процеса на глобализация, виждат хегемоничната сила на Съединените щати или други суперсили, които решават глобалните проблеми според собствените си условия. По-специално този подход беше разпространен в националистическите кръгове на различни, по отношение на развитието си, държави.

Естествено, изборът на една или друга форма на процеса на глобализация се отразява и в политиката за сигурност на водещите сили, както и в разработването на новите концепции за сигурност. Трябва да се има предвид, че глобализацията протича под много форми. Икономическата глобализация е само една от тях. Разминаването между различните форми допринасят за конфликт. Последниците от глобализацията са нееднозначни, както и техните оценки. Както пише Йергин и Станслоу, „появява се нова реалност. Това не е процес, а условие - глобалност, глобална икономика, в която традиционните и познати граници са преодоленни или стават неподходящи. Краят на Съветския съюз и комунизмът начертах картата на световната политика и подчинената идеология като доминиращ фактор в международните отношения".

REFERENCES

1. Тоффлер Э. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. – М.: Изд-во АСТ, 2003. С. 1- 669.
2. Дипломатический ежегодник. 1999. – М.: Научная книга; 2000, с.85.
3. Шелепин Л.А., Лисицын В.А. Глобальная империя Зла. – Москва: Крымский мост – 9Д, Форум, 2001; с. 124 – 137, 200 – 208, 273 – 423.7.
4. Даальдер И. Линдсей Дж. Развод или новое начало. Трансатлантические отношения на переломном пункте // Internationale Politik, Bonn, № 3, 2003, с 15 -17.
5. Cuddihee M. Schmidt J. Special Operation Forces – Responsible, Capable And Ready. (Maxwell Airfare Base, Alabama: U.S. Air war College, 1990), p. 104; Locher III.J., Assistant Secretary Of Defense For Special Operations And Low Intensity Conflict, And Stiner C., General, Commander-in – Chief, U.S. Special Operations Command, United States Special Operations Forces. Posture Statement 1993. – Washington D.C.: DOD, 1993, p. 5.
6. Cimbala St. Politics Of War Fare. The Great Powers In The Twentieth Century – University Park: The Pennsylvania State University Press, 1997, chapter 6 “Intelligence And Foreign Policy”,

chapter 7 “Special Operations And Unconventional Warfare”, chapter 8 “Military Persuasion”, p. 105 – 167.

7. Inside CIA’s Private World. Declassified Articles From The Agency’s Internal Journal, 1955 – 1992: Selected and Edited by H. Bradford Westrbied – New Haven and London: Yale University Press, 1995, VII (3) – 483; CIA War Records. The CIA Under Harry Truman. Editor Michael Warner. History Staff Central Intelligence Agency. Washington D.C., 1994, - p. IX – XLI; 1-472. Из громадного массива американской и зарубежной в целом литературы о специальных операциях ЦРУ наиболее значительным трудом является монография эксперта исследовательской службы библиотеки Конгресса США Джона Прадоса (Prados J. President’s Secret

8. Wars: CIA And Pentagon Covert Operations Since World War II. – New York: William Morrow & Co, 1996). На русском языке важные материалы о деятельности ЦРУ скомпонованы в книге петербургского исследователя Пыхалова И.В. Спецслужбы США. – СПб.: Издательский Дом «Нева»; М.: «ОЛМА Пресс», 2002. – 480 с. – А.К.

9. Paret P. (Ed.) Makers Of Modern Strategy: From Machiavelli To The Nuclear Age.

10. Princeton, N.J., 1986, p. 815 – 862, etc.

11. An Agenda For Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking And Peacekeeping. Report Of The U.N. Secretary – General, 17 June 1992 // SIPRI Yearbook, 1993. – Stockholm: SIPRI, 1993, p. 74.

12. Garkley Th. Command And Control For War And Peace. – Washington D.C.: National Defense University Press (NDU), 1992; Maurer M. Coalition, Command And Control. Key Considerations. – Washington D.C.: NDU Press, 1994; Snyder Fr. Command And Control. The Literature And Commentaries. – Washington D.C.: NDU Press, 1993.

13. Maurer M., op.cit, p. 15 -28.

14. Crevelde M. Command In War. – Harvard, Mass.: Harvard University Press, 1995. p.264.

15. Linch Th. Public Budgeting In America. – Washington D.C., 1997, P. 35.

16. Lyuboslav Lyubenov, Actual problems in the use of special intelligence means as a technique for establishing evidence in the criminal procedure of the Republic of Bulgaria, PROCEEDINGS OF UNIVERSITY OF RUSE - 2019, volume 58, book 7.1.